1923-чү илдән чыхыр

АЗӘРБАЈЧАН

Азәрбајчан Јазычылар Иттифагынын
ајлыг әдәби-бәдии журналы

2

ФЕВРАЛ

1981

БУ НӨМРӘДӘ:

ПОЕЗИЈА

Фируз Мәммәдли — Ше'рләр . . . 3
Ибраһим Кәбирли — Ше'рләр . . . 92
Илјас Тапдыг — Ше'рләр . . . 93
Рәфиг Зәка — Ше'рләр . . . 101
Гачај Кәчәрли — Ше'рләр . . . 104
Әфлатун Чәфәрли — Ше'рләр . . . 107
Огтај Шамил — Ше'рләр . . . 109
Дилсуз — Ше'рләр . . . 111

НӘСР

Нәби Хәзри — Һејкәлсиз абидә (мәнсур поема) . . . 7
Елчин — Балададашын тој һамамы (һекајә) 81

ҺӘСРӘТЛИ СӘТИРЛӘР

Әбүлфәз Әлијев—«Һаггын да бүкүлмәз голу, дөнмәз үзү вардыр» . . . 74

ӘЛИ ВӘЛИЈЕВИН 80 ЈАШЫ

Гулу Хәлилов — Һәмишә өн чәбһәдә . 115

ИНЧӘСӘНӘТ

Фиридун Шушински—Илк Шәрг консертләри вә кечәләри . . . 130

ТӘНГИД ВӘ ӘДӘБИЈЈАТШҮНАСЛЫГ

Бәдии һәгигәт, тарихи һәгигәт (филолог-тарихчи Әбүлфәз Рәһимовла јазычы Иса Һүсејновун мүкалимәси)... . . . 137

ФАКТЛАР, ЈОЗМАЛАР

Мирәли Сејидов—«Газаг» сөзүнүн араштырылмасы . . . 150

АХТАРЫШЛАР, ТАПЫНТЫЛАР

Ајдын Гасымов—Короғлу гошмалары чүнкләрдә . . . 164

МӘДӘНИ КЕЧМИШИМИЗДӘН

Әскәр Гәдимов—«Закавказје» гәзети вә Азәрбајчан театры . . . 170

ӘДӘБИ ӘЛАГӘЛӘРИМИЗ

Нәриман Һәсәнәлијев—Дәјәрли тәдгигат 178

КИТАБЛАР, РӘ'ЈЛӘР

Чаббар Чәлилов—Марағлы елми мәчмуә 181
Шириндил Алышанов—Милли реализмин типолокијасы . . . 185

Редаксијамызын почтундан . . . 191

САТИРА ВӘ ЈУМОР

Әһмәд Елбрус—Ше'рләр . . . 194
Нурәддин Бабазадә—Телеграм (һекајә) 198
СӘНӘТ АЛӘМИНДӘН ХӘБӘРЛӘР 202

© «Азәрбајчан», 1981.

9637

М. Ф

Балададашын тој һамамы

Полад Мәчнунбәјовун хатирәсинә

һЕКАЈӘ

Һ ӘМИН пајыз күнү Абшеронда бирдән-бирә бир хәзри башламышды ки, кәл көрәсән вә хәзри дәнизи көпүкләндирә-көпүкләндирә әсдикчә әсирди, дајанмајачагды елә бил, елә һәмишә беләчә әсәчәкди; саһилә јахын дәниз бу хәзринин алтында чај кими ахырды вә адама елә кәлирди ки, елә бил ағаппаг көпүклү далғалар дејилди, дүнјанын сајсыз-һесабсыз гағајылары алмышды дәнизин үстүнү; хәзри Абшерон бағларындакы мејнәләрин саралмыш будагларыны гумун үстүндән галдырмышды вә бу мејнә будаглары бу дәм овсунчунун габағында гујруғу үстә галхмыш иланлар кими гумлугда баш галдырмышды, күләк зејтун ағачларынын бүтүн јарпагларыны бир јерә јығыб әсдирирди, топа-топа ағ-боз булудлары чәнуба ахыдырды вә ән гәрибәси бу иди ки, бу бозлуг ичиндә һәмин пајыз күнү Абшерон көјүндә күнәш дә вар иди вә бу топа-топа ағ-боз булудлар да дәнизә, саһилин гумлуғуна, гајалыглара топа-топа да көлкәләр сала-сала ахырды.

Амма ахшама јахын хәзри јавашымаға башлады вә чајчы Гәзәнфәрин дә кефи јаваш-јаваш дурулмаға башлады, чүнки күләк сакитләшдикчә мүштәриләр кет-кедә артырды вә мүштәриләр бу кәлишлә кәлсәјдиләр бир аздан чајчы Гәзәнфәрин чајханасында јенә отурмаг үчүн бир бош кәтил галмајачагды вә о заман ки, бу балача чајханада отурмаг үчүн бир дәнә дә бош кәтил галмајачагды, онда чајчы Гәзәнфәр чајнији чајник үстүндән дәмләјәчәкди, һәр әлиндә бир-биринин үстүнә дүзүлмүш он армуду стәканы бирдән кәздирәчәкди вә онда чајчы Гәзәнфәрин кефинә гәти сөз ола билмәјәчәкди; онда һамы бахыб көрәчәкди ки, чајчы Гәзәнфәр нечә чајчыды вә наһаг јерә кишинин һәр әлиндә он армуду стәкан чај апаран јердә шәклини чәкиб гәзетдә чап еләмәјибләр вә онда сары мис самоварын алтындакы көһнә јазы мизинин јешнјинә јығылан манатлыгларын да сајы бир-бир артачагды, манатлар кедиб, үчлүкләр кәләчәкди, үчлүкләр кедиб бешликләр кәләчәкди вә һәр дәфә дә чајчы Гәзәнфәр үчлүк алыб манат гајтаранда сидг-үрәкдән өз-өзүнә дејәчәкди ки, аллаһ бәрәкәт версин.

Бу көһнә јазы мизини кәнд Советинин катиби Суғра идарәнин һагг-һесабындан силмишди вә чајчы Гәзәнфәр дә бу һагг-һесабдан силинмиш јазы мизини көтүрүб өзү тә'мир еләмишди вә кәтириб тојмушду чајханасында самоварын алтына. Чајчы Гәзәнфәр һәфтәдә бир дәфә бу јазы мизинин үст көзүндәки јешијин ичинә тәзә гәзет салырды вә һәр дәфә дә чај ләкәсинә, лимон ширәсинә булашмыш көһнә гәзети чыхаранда һәфтә боју сүрүшүб гәзетин алтында галмыш үч шаһылыг, бир аббасылыг тапмаг кишијә хүсуси ләззәт верирди вә габаглар кәнд Советинин

катиби Суғраја хидмәт етмиш бу јазы мизинин бәрәкәтли олдуғуну бир
даһа тәсдиг едирди.
Чајхана јаваш-јаваш адамла долурду вә күләк јаваш-јаваш тамам
дајанырды, амма һәлә дә узагдан тәзә дүшмүш гаранлыг ичиндә дәниздә
далғаларын көпүјү ағаппаг ағарырды.
— Дај-дај, гурбан олум сәнә, мәнимчүн бир дәнә дә чај!—Буну чај-
хананын бир күнчүндә отурмуш Әмиргулу деди.
Чајчы Гәзәнфәр Әмиргулуја бахды вә үрәјиндә фикирләшди ки, вал-
лаһ. јазыг Хејранса кими абырлы-һәјалы бир арвада ки, бу башы бат-
мыша әрим дејир, сонра да јаныб јахыла-јахыла деди:
— Алә, бәс сән демүрдүн ки, Бузовнаја гонаглыға чағырыблар сәни?
Кечә-күндүз чајчы Гәзәнфәрин мис самоварынын үстүндәки чајник-
ләр кими дәмдә олан Әмиргулу деди:
— Һә, билә-билә кечикирәм дә, дај-дај!.. Кечикәндә гонаглыға, ада-
мы штраф еләјирләр, бир стәкан арағы долдуруб верирләр ичирсән
штрафној, кеф еләјирсән!.. Һә, нечәди Әмиргулу, дај-дај?
«Күл олсун Әмиргулунун башына!»—Чајчы Гәзәнфәр бу сөзләри
үрәјиндә деди вә Әмиргулунун јенә копа басдығыны, һеч бир јерә гонаг
чағрылмадығыны, узаг башы кедиб чахыр дуканында нисјә бир стәкан
ширин чахыр ичәчәјини јахшы билсә дә, чај сүзүб апарыб гојду Әмиргу-
лунун габағына; Әмиргулу һәр нә иди, һәр һалда мүштәри иди вә чајчы
Гәзәнфәрин дә борчу бу иди ки, мүштәријә хидмәт еләсин.
Әләкбәрлә Күмүш Малик ичәри кирди вә Балададашын тој һама-
мы мачәрасы да әслиндә еlә бурадан башланды.
Күмүш Малик деди:
— Алә, Гәзәнфәр, бир дәнә филли чај дәмлә.
Филли чај, јә'ни ки, гутусунун үстүндә фил шәкли олан чај, јә'ни ки,
һинд чајы.
— Олду, гәдеш!—Чајчы Гәзәнфәр чәлд јазы мизинә тәрәф кетди вә
јазы мизинин јешикләриндән бирини чәкиб хүсуси мүштәриләр үчүн һинд
чајы сахладығы банканы көтүрдү.
Күмүш Маликлә Әләкбәр көрүнүр мөһкәм кабаблајыб кәлмишди-
ләр вә јахшыча да араг ичмишдиләр, чүнки онлар ичәри кирән кими
чајхананын көмүр ијинә, чај ијинә, лимон ијинә, үч күн бундан габаг
түнд гәһвәји рәнклә рәнкләнмиш гапынын астача рәнк ијинә бир спирт
ији дә гатышды. Дүзду, Әмиргулудан да спирт ији кәлирди, амма Әләк-
бәрлә Күмүш Маликдән кәлән спирт ији башга иди, бу спирт ијиндә јағ-
лы кабаб ији дә вар иди вә һәрчәнд чајчы Гәзәнфәрин ичиб чајханаја
кәләнләрлә арасы јох иди, амма бу дәфә чајчы Гәзәнфәр бу һөрмәтли
мүштәриләрин гарасына додагалты мызылдамады, һәр һалда сифәтин-
дән бу һисс олунмады вә гуру чајыны чох төкдүјү үчүн тез дәм алмыш
бир чајник һинд чајы илә бир дәнә доғранмыш лимону вә ики дәнә арму-
ду стәканы кәтириб гојду Әләкбәрлә Күмүш Маликин габағына вә со-
рушду:
— Кефүвүз нечәди?
Күмүш Малик өзү өз гарнына дүшмән көзү чыхаран гарын дејирди,
јә'ни ки, пахыллар, көзү көтүрмәјәнләр јаныб-јахылсын ки, мәним бу
бојда гарным вар вә инди дә Күмүш Малик јекә гарныны габаға вериб,
гырмызы нејлон көјнәјинин дә јахасыны ачыб буғлана-буғлана додагал-
ты мејхана зүмзүмә еләјирди:

Кечә кетдик Лөкбатана,
Саташдыг сaггыз сатана,
Ај гыз, саггыз нечәјә?
Деди галсын кечәјә...

Вә чајчы Гәзәнфәрин суалыны ешидәндә мизин үстүндәки исти чајниجи
јекә әлинин ичинә алды вә бу чајнији дүз чајчы Гәзәнфәрин бурнунун габағында тутуб:

— Бах, Гәзәнфәр, бу филли чајы ки, сән дәмләмисән е, бизимчүн, нечәди бу филли чај?

Чајчы Гәзәнфәр истәр-истәмәз бурнунун габағындакы бу чајнијә бахды вә деди:

— Лап әнтигәди!

Күмүш Малик:

— Атон рәһмәтлик!—деди.—Бах, биз дә беләјик. Лап әнтигәјик! Белә лап кефүн истәјәник!

Чајчы Гәзәнфәр:

— Аллаһ башачан еләсин,—деди вә өз јазы мизинә тәрәф кетди; дүзду, чајчы Гәзәнфәр пуллу мүштәриләрин хәтрини сөвг-тәбии истәјирди, амма ичмиш адамла сөһбәт еләмәји һеч хошламазды вә хүсусән дә ки, Күмүш Малик кими ичмиш бир адамла, чүнки Күмүш Малик ичәндә, кефи көк оланда, залым баласынын елә бил бүтүн хасијјәтиндә нә зај шејләр варды, чыхырды ортаја, ачылырды сандыг, төкүлүрдү памбыг; ичмәјәндә јенә дәрд јары иди, бөјүк-кичик билирди, хәтир-һөрмәт баша дүшүрдү, һәрчәнд бурасы да бүтүн кәнд чамаатына мә'лум иди ки, Күмүш Малик довшана гач дејиб, тазыја тут дејәнләрдәнди.

Күмүш Малик билә-билә, гәсдән беләчә бәркдән деди ки, әнтигәди, чүнки Абшерон оланда нә олар, адамын өз кәнди оланда нә олар, ону көзү көтүрмәјән чохлу, гој көрсүнләр ки, лап әввәлкиндән дә јахшыды Күмүш Малик, лап әнтигәди.

Күмүш Маликин чајчы Гәзәнфәрин бу чајханасындан бир аз ашағыда, дәнизин лап кәнарында «Михәк» адлы бир кабабханасы варды вә әслиндә, јә'ни һөкумәтин кағыз-куғузунда ора да куја ки, чајхана иди, амма Күмүш Малик еләмишди ораны бүтүн Абшеронун мәшһур кабабханасы, амма көзү көтүрмәјәнләр олду, јаздылар Бакыја ки, «Михәк» һөкумәтин чајханасы дејил, Күмүш Маликин шәхси кабабханасыды, о гәдәр јаздылар ки, ахырда дај мүмкүн олмады, күнләрин бир көзәл күнү хәбәр јајылды кәндә ки, Күмүш Маликин кабабханасыны бағладылар; доғрудан да бағладылар «Михәк»и, булдозер кәлиб јерлә-јексан еләди «Михәк»и, амма сонра кәндә белә бир хәбәр дә кәлиб чатды ки, Күмүш Малик Бакынын өзүндә гәбиристанлығын јанында тәзә бир кабабхана ачыб вә адыны да гојуб «Әлвида». Иши белә көрәндән сонра, дај һеч ким һеч нә јазмады Күмүш Маликдән ки, бу дәфә дә јазарыг», «Әлвида»ны бағлатдырарыг, Күмүш Малик дә кедиб олар «Интурист»ин мүдири вә јазыб Күмүш Маликин ишләрини даһа да дүзәлтмәкдәнсә, јазмамаг јахшыды—Күмүш Малик өзү дост-ашна арасында зарафатла белә дејирди, чүнки әслинә бахсан Күмүш Малик кәнддә бир нәфәрдән шүбһәләнирди ки, јазыр, о да китабханачы Нәчәф иди, вәссалам, бир дә ки, јазсајды, Бузовнадакы «Мејвә-тәрәвәз» дуканынын мүдири Нерсес Вартанович јазарды, амма һәр һалда гој кәндин чамааты көзүјлә көрсүн ки, Күмүш Малик лап әнтигәди, Әләкбәр дә әнтигәди, лап әввәлкиндән дә әнтигәдиләр.

Күмүш Малик армуду стәканда хорузпипији һинд чајындан ичә-ичә додагалты Лөкбатан сәркүзәшти һаггында мејхана дејирди вә Әләкбәр дә күлүмсәјиб башыны булајырды, јә'ни ки, јаман шејсән сән, Малик, аләмсән, аләм. Сонра Әләкбәр назик, инчә бармаглары илә армуду стәканы көтүрүб сәлигә-саһманла вә Күмүш Маликә нисбәтән хејли әдәб-әрканла чај ичмәјә башлады. Күмүш Малик нә гәдәр әтли-чанлы, ири сүмүклү, кәлә-көтүрүјдүсә, Әләкбәр бир о гәдәр назиксүмүк, голу, синәси, елә башы да түксүз бир адам иди, тәкчә гарны пыртдајыб габаға чых-

6*.

мышды ки, бу да јәгин Күмүш Маликин сајәсиндә иди, јә'ни бир јердә јемәкләринин, ичмәкләринин нәтичәси иди.

Бир дәфә једди бачанаг јола чыхды, једди күн кечә-күндүз бир јердә јол кетди, ахырда кәлиб мәнзил башына чатанда једдиси дә һајыфсыланды ки, јолда һеч олмаса бир адама да раст кәлмәдик ки, бир-ики кәлмә сөһбәт едәјәк. Күмүш Маликлә Әләкбәр дә ијирми илин бачанағы иди, амма бу једди бачанаға охшамырдылар, һәмишә бир јердә јејиб-ичирдиләр вә бу ијирми ил әрзиндә бир јердә Тифлисә, Кисловодска, Одессаја чох кефә кетмишдиләр; арвадларыны да бир јердә алдадырдылар, һәр һалда дәллал Зүбејдәдән тутмуш бағбан Әсәдуллајачан кәндин чамааты белә данышырды вә бабалы да данышанларын бојнуна.

Амма бүтүн бунларла бәрабәр, Күмүш Маликлә Әләкбәр тамам башга-башга адамлар иди. Күмүш Малик нә гәдәр тез өзүндән чыханыјдыса, Әләкбәр бир о гәдәр тәдбирли иди, Күмүш Малик ағына-бозуна бахмајыб фикирләшдијини үзә дејән иди, Әләкбәр өмрүндә адамын үзүнә бир сөз демәзди вә илахыр. Нә исә, ики бачанаг һәмин пајыз күнү чајчы Гәзәнфәрин чајханасында отуруб һинд чајы ичирди.

Чајхана јаваш-јаваш адамла долурду.

Әмиргулу кәнардан Күмүш Маликә бахырды вә фикирләширди ки, арыг адама һеч ким һөрмәт еләмир, амма көк адамын һөрмәти чох олур, нечә ки, Күмүш Маликин һөрмәти чох иди вә нечә ки, Әмиргулунун өзүнүн гәтијјән һөрмәти јох иди, амма әсл мәсәлә бурасында иди ки, һеч бир фәрги јох иди, истәјирсән Күмүш Малик кими, евдә анчаг күмүш габ-гачаг, күмүш чәнкәл-бычаг ишләт ки, мә'дә-бағырсаға хејирди вә чамаат да сәнә Күмүш Малик десин, истәјирсән дә Әмиргулу кими, чибиндә бир гара көпүјүн олмасын, әлинә кечәни дә апар вер ширин чахыра, һамысы бирди, бу дүнја елә дүнјады ки, нә Күмүш Маликә галачаг, нә дә Әмиргулуја.

Әмиргулунун күнорта ичдији ики стәкан ширин чахырын дәми јаваш-јаваш кечиб кедирди вә она көрә дә Әмиргулу һәјат һаггында бу чүр бәдбин фикирләрә далмышды.

Бу вахт Балададаш чајханаја кирди.

Әлбәттә, Балададашын хәбәри јох иди ки, Әмиргулу бу саат дүнјанын ишләри барәдә фикирләшир вә әли илә шалварынын далыны чырпа-чырпа, чајханадакы чамаатла да саламлаша-саламлаша кәлиб Әмиргулу илә үзбәүз отурду вә ән гәрибәси дә бу иди ки, Балададаш өзү дә дүнјанын ишләри барәдә, дүнјанын адамлары барәдә фикирләширди.

Бир аз бундан габаг Балададаш Бакыдан кәндин јухары тәрәфиндә тикилән санаторија үчүн даш кәтирирди вә машыны Бинәдә аеродромун јанындан сүрәндә енән вә галхан тәјјарәләри көрүб, Абшерон јолларында беләдән-беләјә кедән машынлары көрүб фикирләшди ки, бу дүнјада көр нә гәдәр адам истәдији јердә дејил, јә'ни бу адамлар орда ки, олмалыды, орда дејил, бу адамлар тәләсир, ора кедир, бура кедир. Ајдын мәсәләди ки, Балададаш енән вә галхан тәјјарәләри чох көрмүшдү, бүтүн өмрү машынларын арасында кечмишди (атасы Ағабаба да сүрүчү иди), амма бу дәфә елә бил тәзә көзләрлә бахды бу тәјјарәләрә, бу машынлара вә өзү дә билмәди ки, нијә белә бахды.

Балададаш баш бармағы илә «аеродром» папағыны архадан јухары галдырды вә башыны гашыды.

Бир ил бундан әввәл Балададаш да беләчә тәләсирди, бура тәләсирди, бах, бу Абшеронун саһилинә тәләсирди, бах, бу кәндләринә тәләсирди, көзүнү јумуб өзүнү Абшерон јолларында машын сүрән көрүрдү, Хәзәр сујунун шор тәмини ағзында һисс еләјирди. Онда Балададаш Амур вилајәтиндә әскәрликдә иди вә бу ики ил әскәрлијин, үч ај да сүрүчүлүк курсунда охумағын елә бир күнү олмады ки, Балададаш јухуда бурда

дәниздә чиммәсин, фикриндә гумлуғун үстүндә ајағјалын кәзмәсин вә Амур вилајәтинин гышын оғлан чағындакы сојуғунда Абшерон күнәшиндән од кими гызмыш гум јалын ајагларыны јандырмасын; Амур вилајәтинин о сојуғунда, һәр тәрәфи бүрүмүш ағаппаг гарында Балададаш фикрән Абшерон күнүнүн чырһачырында үзүм јејирди, әнчир дәрирди, бармаглары илә әзиб бошалда-бошалда нарын сујуну сүмүрүрдү; бир күн олмады ки, Балададаш алты бачысынын алтысыны да—Наиләни дә, Фирузәни дә, Кәмаләни дә, Амаләни дә, Дилшады да, Бөјүкханымы да бир-бир көзләринин габағындан кечирмәсин, инди өзләри әскәрликдә олан кичик гардашлары Ағакүлү вә Нуһбаланы, атасы Ағабабаны вә анасы Ағабачыны, әслинә галса, бүтүн кәнди, лап елә бу Әмиргулунун өзүнү фикирләшмәсин.

Әмиргулу инди Балададашла үзбәүз отуруб чај ичирди, амма һеч ағлына кәтирмирди ки, бах, бу Балададаш Амур вилајәтиндә әскәрликдә оланда ону кәтириб көзләринин габағына вә онунла беләчә үзбәүз отуруб чај ичмәјин һәсрәтиндә олуб.

Инди бир илијди ки, Балададаш әскәрлији чәкиб гајытмышды кәндә вә бир ил иди ки, Балададаш Абшерон јолларында 3 нөмрәли тикинти идарәсинин тәптәзә бир јүк машыныны сүрүрдү, амма дүнјанын ишләри доғрудан да сирри-худа иди; инди дә һәрдән Балададаш өзүнү Амур вилајәтиндә көрүрдү, о тәрәфләрин көз ишләдикчә узанан кенишлији, бөјүклүјү бә'зән елә бил ки, Балададашы Абшеронун үчбучаг саһилинә сығышдырмырды.

Балададаш чајдан бир гуртум алыб армуду стәканы нәлбәкијә гојду вә баш бармағы илә «аеродром» папағыны архадан јухары галдырыб башыны гашыды.

— Алә, ај ушаг, јахын кәл көрүм!—Буну Балададаша баха-баха Күмүш Малик деди.

Балададаш әввәлчә елә бил гулағына инанмады, сонра Балададашын сифәти гаралды вә буну чајчы Гәзәнфәр дә о саат һисс еләди вә фикирләшди ки, лә'нәт шејтана, ахшам вахты, мүштәринин бу кәлһакәлиндә бурда дава-мә'рәкә гопмаса јахшыды, милисионер Сәфәр дә ахшамлар кәлиб һәмишә бурда чај ичәрди, инди тәрс кими о да јохду.

Балададаш кәндин сајылан чаванларындан иди вә чајчы Гәзәнфәр дә јахшы билирди ки, Балададашы чамаатын ичиндә бу чүр чағырмаг олмаз. Балададаша бу чүр јухарыдан-ашағы бахмаг олмаз.

— Нолду, алә? Сәннән дөјүләм?—Күмүш Малик деди.

— Нәди?—Балададаш күчлә сорушду.

— Машунун чағды?—Күмүш Малик сорушду.

— Сөзүвү де.

— Јери кет машунуву чыхарт, сүр бизә, бир аз балыг-зад вар орда, гој машына, апар вер Бакыда бизим ушаглара. —Күмүш Маликин гызы инишил консерваторијаны битирмишди, фортепиано чалырды вә инди Бакыда әрдә иди, әри бәстәкар иди вә Күмүш Маликин көзү һәмишә онларын үстүндә иди вә әләлхүсус да бир аз ички ичәндән сонра о саат ушаглар Күмүш Маликин јадына дүшүрдү: каһ кедиб күрәкәнинин, гызынын профессорларыны, мүсабигәләр тәшкил еләјән чүрбәчүр адамлары, мүнсифләр һеј'әтинин үзвләрини тапыб бүтүн дост-танышлары илә бирликдә кабабханаја апарырды, каһ бир-бир бу адамларын евләринә баш чәкирди, әлиндән кәлән һөрмәти онлардан әсиркәмирди, каһ нә билим нә еләјирди, каһ да нә еләјирди; сонра Күмүш Малик ағыр-ағыр бир јаныны галдырыб әлини шалварынын чибинә салды вә бир ијирмибешлик чыхарыб:—Бах, бу ијирмибешлији дә јапышдырачыјам сәнүн алнува! — деди.

Чајчы Гәзәнфәр баша дүшдү ки, ишләр тамам хараб олду.

Чајхананын чамааты һеч чынгырыны да чыхармырды.

Әмиргулу ишләри белә көрүб фикирләшди ки, бир гара көпүјә дәјән дүнја дејил бу дүнја, нијә сәһәрдән бурда отуруб? Бузовнада Нерсесин дуканына бир чахыр кәлиб ки, лап сејиди чағыр, кәлсин ичсин; дуруб чајханадан әкилди.

Балададаш ајаға галхды, әли илә шалварынын далыны чырпды вә кәлиб Күмүш Маликлә Әләкбәрин габағында дајанды вә:

— О ијирмибешлији апар јапышдыр оғраш күрәкәнүвүн алнына, гызывун да башыны вур онун башына!—деди.

Балададашын дедији бу сөзләр чох ағыр сөзләр иди.

Күмүш Маликин ахырынчы гуртуму боғазында галды, сонра Күмүш Малик елә бил ајылды вә елә бил кимлә данышдығыны, нечә данышдығыны вә һарда данышдығыны инди баша дүшдү, баша дүшдү ки, инди елә бир мәгамды ки, Балададашын сөзүнүн үстүндән сөз демәк олмаз, «аеродром» папағын алтындан бахан бу көзләрдән бу саат чин јағырды, бу шүмал оғланын бүтүн бәдәни бу саат елә бил бир јај иди, дартылмышды вә һимә бәндијди; Күмүш Малик этли көзләрини Балададашдан чәкиб бир-бир чајханада отурмуш чамаата бахды вә тәкчә буну деди:

— Нолар, гәрдеш, сәнүн дә мәнә ишүн дүшәр!..

Балададаш:

— Мәним сәнүн кимисинә ишим дүшмәз!—деди.

Сәһәрдән бәри сәссиз-сәмирсиз отурмуш Әләкбәр һәјәчандан титрәјән назик бармаглары илә тутдуғу стәканы нәлбәкијә гојду, Балададашы тәпәдән-дырнағачан сүздү вә:

— Дүшмәз дејирсән?—сорушду.—Јә'ни һеч дүшмәз?

— Һеч дүшмәз.

— Нолар... —Бирдән-бирә Әләкбәрин назик сифәтинә бир ришхәнд кәлиб гонду. —Нолар... Она ишүн дүшмәз, амма мәнә ишүн дүшәр!..

— Сәнә дә дүшмәз.

— Бахарыг!

— Бахарыг!

Балададаш бу «бахарыг»ы елә деди ки, Әләкбәр кими тәдбирли вә тәмкинли бир адам да үркдү, горхду ки, Балададаш бу саат онун үстүнә јеријәчәк, амма Әләкбәрин кичик гардашы Ағакәрим кечән ил Бакыда һүгуг факүлтәсини битирмишди вә инди Мәрдәканда милисдә ишләјирди, буна көрә дә Әләкбәр јенә тохдады.

Балададаш Әләкбәрә бахды, даһа тамам-камал ајылмыш Күмүш Маликә бахды вә шејтана лә'нәт дејиб, күч-бәла илә чајханадан чыхды вә чајхананын тәзә рәнкләнмиш, чыр-чыр да чырылдајан гапысыны ардынча чырпды.

Чајчы Гәзәнфәр раһат нәфәс алды.

Чајханада отуранлар чох јахшы баша дүшдү ки, Балададаш нијә өзүнү сахлады, нијә чајханадан чыхыб кетди, дава-далаш салмады.

Мәсәлә бурасында иди ки, дүз алты күндән сонра Балададашын тоју иди.

Чајханада отуранларын һамысы бурасыны да чох јахшы баша дүшдү ки, Әләкбәр нијә икибашлы данышды, үрәклә данышды; тәкчә она көрә јох ки, Әләкбәрин кичик гардашы Ағакәрим рајон мәркәзиндә милис ишиндә ишләјирди—бу өз јериндә, һәрчәнд һамы билирди ки, Балададаш да атасы Ағабаба кими белә шејләри вечинә алан оғул дејил; она көрә ки,—бах, мәсәләнин дә бөјүјү елә бунда иди!—Әләкбәр кәнд һамамынын мүдири иди вә бу кәндин бүтүн евләнән чаванлары тој һамамына Әләкбәрин мүдир олдуғу бу бирчә һамама кедирди, Әләкбәр дә кефи истәдији вахт ја тә'мир адыјла, ја башга бир адла һамамын гапысына јекә бир гыфыл вурурду вә бу јекә гыфылы ачдырмаг миннәт истәјирди, јахшыча бир хәләт истәјирди.

Бу кәнддә арвадлар арасында биринчи сөз кәздирән дәллал Зүбејдә иди, кишиләр арасында да биринчи сөз кәздирән чајчы Гәзәнфәрин өзү иди вә тәбии ки, елә һәмин кечә Балададашла Әләкбәрин чајханадакы бу «бахарыг»лары бүтүн кәндә јајылды; Балададашын нишанлысы, тибб мәнтәгәсиндә тибб бачысы ишләјән Бикәнин үрәјинә бир никаранчылыг јајылды ки, нә кечәләр ону јатмаға гојду, нә күндүзләр әмәлли-башлы тоја һазырлашмаға: бирдән тојгабағы Балададашын әлиндән бир хәта чыхар; Балададашын анасы Ағабачы һәрдәнбир тоја һазырлыгдан мачал тапыб оғлуна јалвар-јахар еләди ки, ишин олмасын онларла, хатабаладылар башдан-ајаға, әлләри пулла ојнајыр; Балададашын бачылары Наилә, Фирузә, Кәмалә, Амалә, Дилшад вә Бөјүкханым никаранчылыгдан билмирдиләр ки, нә еләсинләр, бөјүк гардашлары Балададашын көјнәкләрини даһа сәлигә илә јујурдулар, шалварларыны, пенчәјини даһа чидд-чәһдлә үтүләјирдиләр, чајыны, хөрәјини даһа сәлигә-саһманла кәтирирдиләр; Балададашын атасы Ағабаба илә Балададаш арасында пәрдә вар иди вә Ағабаба тәкчә буну еләди ки, бир-нечә дәфә мә'налы-мә'налы өскүрдү Балададашын јанында; Әләкбәрин арвады Анаханым кечә сојунуб әринин јанына кирмәздән әввәл башыны дарыја-дарыја бир хејли мүддәт Балададашын гарасына дејинди, хулиганды, деди, сән Әтағанын чәдди, Әләкбәр, деди, ишин олмасын оннан, сонра јорған-дөшәјә кириб әтли-чанлы әндамы илә әринин назиксүмүк бәдәнинә бир сығал верди вә Әләкбәри голларынын арасына алыб деди ки, тој күнү ачары вер Сәмәдағаја, һеч өзүн кетмә һамама, истәјирсән бир јердә киноја кедәк Бакыја; Күмүш Маликин бүтүн күнү Бакыда, «Әлвида»да башы гарышыг олурду, Балададаш да, Әләкбәр дә јадындан чыхырды, амма елә ки, ахшам гырмызы «Жигули»синә миниб кәндә гајыдырды, бирдән Балададаш кәлиб дүшүрдү јадына вә Күмүш Малик тамам дилхор олурду; кәнд Советинин катиби Суғра Балададашын кәнддә биринчи досту шофер Әзизағаны чағырыб тапшырды ки, Балададаш шулуглуг салса, милисионер Сәфәр иш башында олачаг вә деди ки, куја Әләкбәрә дә белә бир сифариш көндәриб, амма Әзизаға Суғранын Әләкбәрә сифариш көндәрмәјинә инанмады, чүнки Суғра өз оғлуну Мәрдәканда милисдә ишә дүзәлтдирмәк истәјирди.

Бүтүн кәнд Балададашын тој һамамыны көзләјирди.

Белә бир сөз кәзирди ки, куја кәндин ағсаггалы гәссаб Аға киши дуруб кедиб Әләкбәркилә ки, чохданды кәндин тојлары дава-шавасыз кечир, Әләкбәр тәзәдән дилхорчулуг салмасын ортаја вә куја Әләкбәр һеч нә демәјиб, амма күлүмсәјиб. Кәндин бир гисим адамы Әләкбәрин сусмағыны белә јозурду ки, тој күнү Балададашла иши олмајачаг, елә дә үрәкли адам дејил Әләкбәр ки, Балададаша саташсын; бир гисим адам да дејирди ки, Әләкбәр елә Әләкбәрди ки, кәрәк Балададашы ајағына кәтирсин, чамаата көстәрсин ки, ким кимди, јохса ки, һөрмәтдән дүшәрләр Әләкбәркил, јә'ни Әләкбәрин өзү дә һөрмәтдән дүшәр, Күмүш Малик дә һөрмәтини итирәр, чүнки чамаат бахыб көрәр ки, бунларын елә гозгуртмағы вар имиш...

Әмиргулу күнортакы чахыр пајыны ичиб отурурду дарвазаларынын габағындакы тут ағачынын алтында вә күрәјини тутун јоғун көвдәсинә сөјкәјиб һычгыра-һычгыра:

— Алә, давасыз тојун нә ләззәти?!—дејирди.—Тојда кәрәк дава олсун дә!.. Мән өлүм,—дејирди.—мән дә бычағы чохданды ишә салмырам. Пасданыб бычаг, хошума кәлмир...

Ејванда ушагларын пал-палтарыны јујан Хејранса Әмиргулуја тәрәф бојланырды, башга бир адам ешитмәсин дејә бәркдән јох, пычылты илә дејирди ки, елә гара јерә сохум сәни, јаман да бычаг вурансан...

Дəллал Зүбејдə Бакыда рајондан кəлиб тəһсил алан бир тəлəбə үчүн кирајə ев тапмышды вə ишин тəрслијиндəн Балададашын тој күнү Бакыја кетмəли иди, амма мəсəлə көр һансы мəртəбəјə кəлиб чатмышды ки, Зүбејдə бүтүн һəјатында биринчи дəфə азы он манатындан кечди, Бакыја кетмəди ки, көрсүн бу мə'рəкəнин ахыры нə олачаг.

Гоһум-əгрəба билирди ки, Балададаш Əзизағанын хатрини чох истəјир, она көрə дə Əзизағаны сағдыш сечдилəр вə Əзизаға да Бикəкилə сөз көндəрди, Ағабачыја сөз верди ки, архајын олсунлар, Ағабабаја да деди:

— Үрејүвү буз кими елə, Ағабаба дајы. Өлмүшəм бејəм?!

Ағабаба Əзизағаја бахды, амма бир сөз демəди, чүнки кəндин чаванлары илə арасында пəрдə вар иди вə инди ја һирсини, ја никаранчылығыны билдириб јүнкүл сағгаллыг елəмəди.

Һəмин күн гəрибə бир күн чыхды, елə бил пајызын сону јох, јазын орталары иди вə һəмин күн елə бил ки, кəндин əтрафындакы гајалыглар үзүмлүклəр, гумсаллыг, дəниз гəсдəн јаз ојуну ојнајырды, елə бил əнчир, нар, тут, һејва ағачларынын пајыз сарысы чыхыб кетмишди, јох олмушду, инди бу сарылыгда бир гызылы ишыг кəлмишди кəндə вə Бикə дə евдə башына јығышмыш гыз-кəлинин арасында отуруб пəнчəрəлəриндəн бу гызылы ишыглы кəндə бахырды вə үрəјиндəки никаранчылыгла дејирди:

—Аллаһ онун чаныны сағ елəсин! Бахтындан көр нечə күн чыхыб бу күн! Үрəји тəмизди Балададашын, оннанды... Аллаһ ону башымызын үстүндəн əскик елəмəсин!

Дəллал Зүбејдə белə вахтларда јаша-зада фикир вермəзди, өзүнү саларды чаван гыз-кəлинин арасына, бунунла бир шит зарафат елəјəрди, о бирисинə көз вурарды, о бирисинə дə һим елəјəрди, амма бу дəфə дəллал Зүбејдə дə пəнчəрəдəн бу гызылы ишыглы кəндə бахды вə јана-јана:

—Иллаһамин!—деди вə бу јанғысы илə Бикəнин Балададаш сарыдан никаранчылығыны даһа да артырды.

Чаванлар мəһəллəдə мағар гурмушду, Ағабаба Маштағадан ханəндə чағырмышды вə бу ханəндə өз дəстəсијлə кəлмишди, һəтта дејирдилəр ки, куја Һачыбаба Һүсејнов өзү кəлəчəкмиш, амма Бакыда Јејинти сəнајеси ишчилəри күнүнə һəср олунмуш консертə кедəси олуб. Бозбаш биширмəјə ушаг бахчасынын ашпазы Һүсејнгулуну дə'вəт етмишдилəр вə Һүсејнгулунун да ки, бозбашы бүтүн бу тəрəфлəрдə мəшһури-чаһан иди вə буна көрə дə кəндин биринчи бозбаш јејəни һəким Ағаəли сəһəр јериндəн дурандан дилинə бир шеј вурмамышды ки, Һүсејнгулунун бозбашынын тəмини јахшы һисс елəсин.

Вə һəмин гызылы ишыглы пајыз күнү кəндə белə бир хəбəр јајылды ки, Əлəкбəр һамамда өзү үчүн өз шəхси хəрчинə дүзəлтдирдији кабинетиндə отуруб кағыз-куғузу сајғача вура-вура дејир:

— Сəмəдаға ичазə алыб мəннəн бу күн, һəјатиндəки күллəрлə мəшғулду. Демишəм она ки, лазым олса əкəр, чағыррам сəни...

Сəмəдаға һамамын очагчысы иди.

Əлбəттə, бу о дејəн сөздү ки, Балададаш, ја да елə Ағабабанын өзү ајағыма кəлсин, миннəтə адам көндəрсинлəр, үзүрхаһлыг елəсинлəр, онда бахарыг; Балададаш да ки, чамаатын ичиндə Маштағада, Бузовнада, ја да ки, Шүвəланда тој һамамына кетмəјəчəкди ки; бəј дə тој һамамына кетмəсəјди, бу тој нə Балададаша јарашарды, нə дə Ағабабаја.

Тај-туш Балададашын хасијјəтинə јахшы бəләд иди вə она көрə дə тој һамамынын вахты кəлиб чатанда һамы мат-мəəттəл галды вə билмəдилəр ки, нə елəсинлəр; бири истəди кедиб Əлəкбəрин анасындан əмдији сүдү бурнундан кəтирсин, амма дедилəр ки, бирдəн хошу кəлмəди Балададашын, о бири истəди кедиб бычағы сохсун Күмүш Маликин гарнына, дедилəр јахшы дејил. Балададашын тој күнү ган салмајаг ортаја,

һамы наəлач галды вə һамы бахды Əзизағаја. Əзизаға да кетди Балададашын јанына:

— Алə, дур кедəк һамама!—Əзизаға деди.—Кимди, алə, Əлəкбəр, аллаһ вуруб ону! Адамын өмрүндə бир дəфə тој һамамы олур. Кедəк, сəнүн һеч ишүн јохду, мəн өзүм дејəрəм она ки, Сəмəдағаны чағыртдырыб очағы јандыртсын. Өзүм биллəм, нечə данышарам оннан!

Балададаш əли илə тəзə үтүлəнмиш гара шалварынын далыны чырпыб:

— Алə, танымырсан мəни сəн?—деди вə елə деди ки, елə бил доғрудан да шүбһə едирди ки, ушаглыгдан бир мəһəллəдə бөјүдүклəри Əзизаға ону танымыр.

Əзизаға:

—Јахчы!—деди вə доғрудан да өзүндəн чыхды.—Сəн өлəсəн, гəрдəш чаны, бу саат кедиб Күмүш Малики тапычыјəм, өзү кедиб о əчлафа һамамы ишə салдырмаса, төкəчијəм бағырсагларыны јерə!..

Əзизаға елə бу сөзлəри дејиб отагдан чыхмаг истəјирди ки, Балададаш əлини атыб дивардакы халчанын үстүндəн асылмыш гошалүлəни көтүрдү вə гундағы дөшүнə сыхыб лүлəсини Əзизағаја тушлады:

— Дүш габағыма!

— Алə, дəли олмусан?

— Демəдим, алə сəнə ки, дүш габағыма?!—Балададаш бу сөзлəри елə деди ки, бу түфəнк əһвалатынын əчыг-ашкар чиддилијинə Əзизағанын һеч бир шəкк-шүбһəси галмады.

— Алə, мəнə бах...

— Сəн билирсəн ки, мəн белə зарафат елəмəрəм! Дүш габағыма!

— Алə, һара ахы?

— Тој һамамына!

— Ган төкмəк истəјирсəн, алə? Јазыгды, алə, Бикə...

— Дүш габағыма!

Əзизаға үрəјиндə Əлəкбəрин атабаатасынын коруна сөјдү, бир анын ичиндə фикриндəн кечирди ки, əчлаф көпəк оғлу Əлəкбəр, һамымызы салды зибилə, тəзə-тəзə өзүмүзə бир күн ағлајырдыг, тəзə-тəзə əлимиз чатырды чөрəјə (Əзизаға дүз једди ајды ки, кəнддəн Бакыја вə Бакыдан да кəндə ишлəјəн маршрут таксиси сүрүрдү вə бу сүрүчү вəзифəсини хатирлəр хатринə Əзизағаја вермишдилəр).

Əзизаға габагда, Балададаш да əлиндə түфəнк Əзизағанын далынча евдəн чыханда һамам боғчалары елə-елəчə отагда галды вə бүтүн һəјəтбачаја вəлвəлə дүшдү, ашпаз Һүсејнгулу тут ағачынын алтында отуруб тој бозбашынын соғаныны сојурду, габагда Əзизағаны, далча да əлитүфəнкли Балададашы көрəндə, киши һəјатында биринчи дəфə соған əвəзинə бармағыны кəсди; талварын алтында отуруб чај ичə-ичə, гəлјан чəкə-чəкə өзлəрини ахшамын тојуна һазырлајан Маштаға ханəндəсинин бүтүн дəстəсијлə бир јердə көзү бəрəлə галды, һəрчəнд бу ханəндə Абшеронда аз тој јола салмамышды;арвадлар гышгырыг гопарды, чаванлар, ушаглар Балададашкилин далына дүшдү; Əмиргулу да дарвазаларынын габағындакы тут ағачынын алтында отуруб күрəјини сөјкəмишди ағачын јоғун көвдəсинə вə бүтүн дүнја вечинə дејилди, амма габагда Əзизағаны, далча да əлитүфəнкли Балададашы көрəндə, кəндин чаванларынын, јенијетмəлəринин, ушагларынын да бунларын далынча кетдијини көрəндə дуруб о да дүшдү бу дəстəнин далына, хəбəр кəлиб Ағабачыја чатанда арвад əли илə үзүнү чырыб. «Вахсеј!—гышгырды.—Евимиз дағылды!—деди.—Кедиб өлдүрəчəк о һамамчы Əлəкбəр оғрашы!» Вə башы аловлу һəјəтə гачды; Ағабаба гашларыны чатды, һеч кимə һеч нə демəди, түтүндəн сапсары саралмыш бармаглары арасында тутдуғу сигарети əнчир ағачынын дибинə туллады, сонра тəзə сигарет јандырды;

бир көз гырпымында хәбәр кәлиб Бикәкилә чатанда Бикәнин үрәји кетди, дәллал Зүбејдә дә һајыфсылана-һајыфсылана башыны булајыб деди ки, ахырынчы дәфә бу кәнддә тој заманы адам өлдүрмүшдүләр, ијирми ил бундан әввәл, һејиф Балададашдан, өзүнү дә һөкумәт күлләләјәчәк.

Бүтүн кәндә сәс јајылмышды ки, Балададаш сағдышы Әзизағаны да габағына гатыб әлитүфәнкли тој һамамына кедир вә тәбии ки, бу хәбәр кәлиб һамамдакы кабинетиндә көһнә кағыз-куғузлары јаландан сајғача вуран Әләкбәрә дә чатды вә Әләкбәр бирчә дәгигәнин ичиндә тәмкинини дә итирди, тәдбирли олмағы да чыхды кетди ишинин далынча, бир истәди ки, гачыб кәнд Советинин идарәсиндән рајон мәркәзиндәки кичик гардашы Ағакәримә зәнк еләсин, амма үрәк еләмәди чөлә чыхсын, мүсибәт бир горху бүрүдү чаныны, өз-өзүнә: «—Сәнүн чијәрүн јансын, Малик! Трамвај алтында галасан сәни! Өмрүндә сәннән бир көпәк оғлу хејир көрүб ки, мән дә салдым өзүмү бәлаја?»—деди, сонра гышгырыб һарај салмаг истәди ки, ај чамаат, гојмајын, өлдүрәчәк мәни бу дәли, амма белә бир мәгамда Әләкбәр кәндин чамаатына да е'тибар еләмәди, һамамын чөл гапысыны ичәридән бәрк-бәрк бағлады, сонра өз кабинетинин гапысыны ичәридән бәрк-бәрк бағлајыб һамамын ичиндә тәк-тәнһа галды; Балададаш кәлиб бу гапылары бир-бир сындыраначан јәгин ки, милисионер Сәфәр өзүнү јетирәчәкди бура, амма Әләкбәр билмәди ки, хәбәр кәлиб милисионер Сәфәрә чатанда чамаат бир дә бахыб көрдү ки, јох балам, Балададаш һамама тәрәф кетмир, кәнддән чыхыб дәниз кәнарындакы гајалыға тәрәф кедир вә кәнддә дә чаван, јенијетмә, ушаг галмајыб, һамы дүшүб әлитүфәнкли Балададашын вә бу түфәнкин габағынча јеријән Әзизағанын далына.

— Алә, сал ашағы түфәнки дә!.. Кедирәм дә, һара дејирсән кедирәм сәннән дә, сал ашағы түфәнки...

— Сәсүвү чыхарма!

Кәнд архада галды вә онлар гајалыгдан ашағы дүшүб саһилә ендиләр.

Һәмин гызылы ишыглы сон пајыз күнү дәнизин, гумлуғун, гајалығын вә бүтүн бу тәрәфләрин үстүндә бөјүк-бөјүк ағаппаг булудлар донуб галмышды вә бу ағаппаг топа-топа булудларын арасындан, бурдан, ордан көјүн көмкөјлүјү көрүнүрдү. Дәниз боз-јашыл иди, бүтүн үфүг боју исә көј бир золаг узанырды, елә бил ки, үфүг хәттиндән о тәрәфә дәнизин о бири һиссәси иди, икинчи јарысы иди вә дәнизин о узаг икинчи һиссәси тәртәмиз, көмкөј иди.

Гајалыгдан гумлуға дүшән кими, Балададаш әлиндәки гошалүләнин гоша күлләсини дә һаваја сыхды вә о сон пајыз күнү бу саһилин сакитлији белә позулду, сонра Балададаш түфәнки бир тәрәфә туллајыб гача-гача вә гача-гача да сојуна-сојуна өзүнү дәнизә вурду вә елә бил ки, анчаг бундан сонра мәсәләнин нә јердә олдуғуну баша дүшүб Әзизағадан тутмуш бүтүн дәстә һамысы гышгыр-бағыр сала-сала, јүјүрә-јүјүрә, сојуна-сојуна лүт анаданкәлмә олуб дәнизә атылды вә һеч ким пајызы вечинә алмады, дәнизин бумбуз сојуғуну вечинә алмады вә бу күнәшли сон пајыз күнүндә јәгин ки, саһилбоју сакитчә үзүшән балыглар да бу гәфил шаппашуруппдан, бу гәфил һај-күјдән, бу гәфил дәниз севинчиндән үркүб бирдән-бирә елә бил дәли олмуш бу саһилдән узаглашды.

Бирдән гәрибә бир әһвалат баш верди: Әмиргулу вар күчү илә судан јухары атылыб вар күчү илә дә:

— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!—дејә гышгырды вә бундан сонра бүтүн чимәнләр һамысы бир-бир, сонра һамысы бир јердә өзләрини судан јухары атыб: —Әләкбәр! Ај Әләкбәр!—дејә гышгырмаға башлады.

— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!

— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!
— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!

Бу һај-күј, әлләрин, ајагларын дәниз сујундакы шаппылтысына гарышыб јајдан, сентјабрын орталарындан бу јана нечә мүддәтди ки, сакитлик ичиндә олан, тәкчә күләјин выјылтысыны, дәнизин курултусуну ешидән саһилә јајылды, гағајылар, чүллүтләр һаваја галхды вә јәгин ки, бу гәфил саһил ојанышындан бир шеј баш ачмајыб сәс сала-сала дәниздә чимәнләрин башынын үстүндә учду.

— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!
— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!
— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!

Дәниздә чимән һәмин дәстә, габагда Балададашла Әзизаға, беләчә һај-күјлә дә кәндә гајытды вә артыг бүтүн бу әһвалатдан хәбәрдар олан кәнд чамааты да бәјлә сағдышын дәстәсини беләчә һај-күјлү көрдү.

— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!
— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!
— Әләкбәр! Ај Әләкбәр!

Вә онлар кәлиб һамамын јанындан кечәндә Балададаш ајаг сахлады, һамы сәсини кәсди вә Балададаш бәркдән гышгырды:

— Алә, Әләкбәр! О сәнүн һамамун, о да сән! Мән дәниздә чимдим! Өзү дә мәним оғлум... —Әввәлчә Балададаш сөз тапа билмәди ки, сөзүнүн далыны кәтирсин, амма Балададаш һисс еләди ки, бу јердә нәсә јахшы, лап әнтигә бир сөз демәлиди. —Мәним оғлум... —Балададаш јенә бир сөз тапа билмәди.—Мәним оғлум... —Тапды Балададаш. —Мәним оғлум дәнизә охшајачаг, дај сәнүн о хосма һамамува јох!

Сонра һамы јенә һај-күјлә кәндин ашағы башында гурулмуш тој мағарына тәрәф кетди.

Бу дәм Күмүш Малик дә Әләкбәрин һамамындан хејли кәнарда дајанмышды, чүнки Күмүш Малик истәмирди ки, белә бир күндә чамаат ону бу ахмаг Әләкбәрин һамамынын јанында көрсүн.

О ки, галды чајчы Гәзәнфәрә, чајчы Гәзәнфәр бу әһвалата әввәлдән ахыра кими јахшыча тамаша еләјәндән сонра, јанында дајанмыш китабханачы Нәчәфә деди:

— Сән өләсән, Нәчәф, дүз бир һәфтә сәни...—Чајчы Гәзәнфәр сөзүнү ахырачан демәди, чүнки көрдү ки, Әмиргулу да јанларында дајаныб она гулаг асыр вә чајчы Гәзәнфәр Әмиргулуја да мүрачиәт еләјиб сөзүнүн далыны деди: —Алә, Әмиргулу, сәни дә, дүз бир һәфтә сизи чаја гонаг елијичијәм. Бир көпүк дә алды јохду сиздән, мән өлүм, гонағымсуз! Алә, алә, тамашајды бу е, тамаша!..—Чајчы Гәзәнфәр күлмәкдән гарныны тутду.

Китабханачы Нәчәф кәндин ән биринчи әдаләт уғрунда мүбаризә апараны иди вә мүфтә шејлә арасы јох иди, амма бүтүн бу әһвалатдан сонра, китабханачы Нәчәф дә чајчы Гәзәнфәрин бирһәфтәлик чај гонаглығыны гәбул етди вә:

— Олду, гәдеш! — дејиб күлдү.